

SZOMORA ZSOLT

Dogmatikai és alkotmányjogi megjegyzések a gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi szabályozásához¹

A gyűlölet-bűncselekmények csoportja a kriminalitás azon jellegzetes szegmensébe tartozik, amely kifejezetten kriminológiai és – ideális esetben – kriminalisztikai kategóriának tekinthető, de az anyagi büntetőjogban – önálló, dogmatikai jegyekkel körülírható bűncselekményi csoportként – nem létezik. E tulajdonságában hasonlít például a családi erőszak vagy akár a fehérgalléros bűnözés kategóriáihoz. A gyűlölet-bűncselekmények leginkább elfogadott definíciója az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalától (ODIHR) származik, s ha megnézzük e meghatározást, választ is kapunk a büntetőjogi és a kriminológiai megközelítés közötti diszkrepancia okára. E szerint minden bűncselekmény, így akár személy vagy vagyon elleni bűncselekmény is, gyűlölet-bűncselekmény lehet, ha az áldozatát vagy egyéb célpontját egy meghatározott csoporthoz tartozása vagy vélt tartozása alapján választják ki. Az e csoporthoz tartozás tagjainak valamely közös jellemvonásán alapul (így például rasszhoz, nemzeti vagy etnikai csoporthoz tartozás, életkor, nem, szexuális orientáció, vallás stb.).² Ahogy ezt maga az EBESZ-dokumentum is elismeri, e definíció büntetőjogi értelemben univerzálisnak semmi esetre sem tekinthető, viszont lehetővé teszi, hogy a különböző nemzeti büntetőjogokban ezeknek az elemeknek a meglétét vizsgáljuk. A gyűlölet-bűncselekmények így jellemzően két elemből tevődnek össze: az első az úgynevezett alappűncselekmény, amely a büntetőjogi szabályozás valamely „közönséges” bűncselekménye; a második elem pedig, hogy a tettes a bűncselekmény célpontját annak valamely csoporthoz való valós vagy vélt tartozása miatt választja ki. A célpont lehet személy vagy dolog (anyagi javak) is.³

¹ A tanulmány a Bolyai János kutatási ösztöndíj támogatásával készült.

² A fordítás rövidített és nem szó szerinti (mivel nem büntetőjogi terminusról van szó, az egyszerűsített közlést célravezetőbbnek találtam). A definícióhoz lásd: Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and responses. Annual Report for 2006. p. 9. www.osce.org/odihr

³ Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses. Annual Report for 2007. Warsaw, October 2008, p. 10.

Ez a második elem adja a gyűlölet-bűncselekmények differentia specificáját kriminológiai szempontból. Büntetőjogi értelemben ez pedig nem más, mint az elkövető motívuma. A motívum ugyanakkor kifejezetten ritka, szubjektív tényállási elem⁴, másrészt az anyagi büntetőjogban a bűncselekményi csoportok kialakulásának-kialakításának legfőbb rendező elve a védett jogi tárgy. A motívumra koncentráló gyűlölet-bűncselekmények pedig heterogén képet mutatnak jogtárgyi szempontból: lehetnek élet, testi épség, emberi méltóság elleniek, a szexuális önrendelkezést vagy a vagyoni jogokat támadók, veszélyeztethetik a közbiztonságot és – akár közvetetten, akár közvetlenül – a köznyugalmat is. Sőt, a gyűlölet-bűncselekménynek szentelt kiemelt figyelmet éppen ez a jogtárgyi komplexitás indokolja, hiszen a sértett által képviselt csoport egésze szempontjából fenyegető üzenetet hordoznak. Nem csupán a konkrét áldozatra gyakorolnak hatást, hanem az általa képviselt csoport valamennyi tagjára, a teljes közösségre.⁵

A gyűlölet-bűncselekmények e különleges helyzete a hazai szakirodalomban is leképeződik. Készültek nemzetközi emberi jogi írárok⁶, valamint a jogalkotási mintákat, kritériumokat áttekintő⁷, és a jogalkalmazást (annak elégtelenségét) statisztikai, aktakutatási módszerrel vizsgáló tanulmányok⁸, viszont klasszikus büntetőjogi, dogmatikai írás a témában még nem született. A büntetőjogi tankönyvek is – a Btk.-t követő rendszerük és műfaji korlátaik miatt érthető okból – meglehetősen szűkszavúan foglalkoznak a kérdéssel. Az azonban már aligha érthető, hogy az új Btk.-ról elsőként piacra kerülő kézikönyv mindössze egyetlen mondatot szentel a közösség tagja elleni erőszak kapcsán felvetődő elhatárolási kérdéseknek, a közösség elleni uszítás kapcsán pedig egyetlen elhatárolási kérdést sem említ.⁹

---

4 Kifejezetten a közösség tagja elleni erőszak (1978. évi Btk. 174/B §) kapcsán utal a motívum mint tényállási kategória ritka voltára Kis Norbert – Hollán Miklós: Büntetőjog II. Az anyagi büntetőjog különös része. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2011, 59. o.

5 Vö. Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: A jog által láthatatlan? A gyűlölet-bűncselekmények szabályozási kérdései és gyakorlati problémái. Fundamentum, 2012/4., 91. o.

6 Danka Anita: Rossz helyen lenni rossz időben, avagy mit üzennek a gyűlölet-bűncselekmények? Föld-rész, 2009/3–4., 92–96. o.; Tóth Norbert: Hasznos tippek kezdőknek és haladóknak – avagy az EBESZ új gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó dokumentumai. Föld-rész, 2009/3–4., 158–160. o.

7 Novoszádek Nóra – Rácz Dominika: Gyűlölet vezérelt bűncselekmények európai szabályozási mintái. Föld-rész, 2009/3–4., 63–80. o.; Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 91–93. o.

8 Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 94–97. o.; Utasi Judit: A gyűlölet-bűncselekmények elemzése – esettanulmányok I. és II. Belügyi Szemle, 2012/1., 3–32. o., 2012/2., 5–34. o.

9 Belovics Ervin: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. 230. o.; A köznyugalom elleni bűncselekmények. 509. o. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012

Az imént tett megállapítás, miszerint a gyűlölet-bűncselekmények nem létező kategória az anyagi büntetőjogban, még nem jelenti azt is, hogy nem szükséges velük anyagi jogi szempontból foglalkozni. E bűncselekmények ugyanis – a kriminológiai, életbeli sajátosságuknál fogva – gyakran kéz a kézben járnak, együtt fordulnak elő, s *helyes minősítésükhöz*, valamint az *elhatárolási, halmazati kérdések megfelelő kezeléséhez* dogmatikai elemzésük nélkülözhetetlen. E tanulmányban e kérdések áttekintésére teszek kísérletet, figyelemmel arra is, hogy például a *közösség tagja elleni erőszak tényállása kodifikációs hibákkal terhelt*. Vizsgálom továbbá a *témakört érintő legújabb alkotmányossági fejleményeket* is, hiszen az alkotmányjogi keretek, azok változása bármely bűncselekmény esetében alapjaiban befolyásol(hat)ja a büntetőjogi védelem körét és annak módját.

Gyűlölet-bűncselekmények a Btk.-ban¹⁰

Ha gyűlölet-bűncselekmények alpbűncselekményre és speciális motívumra építő kriminológiai definíciójának megfelelő törvényi tényállásokat keresünk a Btk.-ban, akkor a következőket találjuk: *népiirtás* (Btk. 142. §); *apartheid* (Btk. 144. §); *közösség tagja elleni erőszak* (Btk. 216. §). Továbbá idesorolhatók azok a bűncselekmények is, amelyek *minősítő körülményként* tartalmazták az *aljas indokból elkövetést*¹¹; e kategória ugyanis maradéktalanul átfogja az EBESZ-dokumentumokban írt motívumot. Ilyen bűncselekmények az emberölés [Btk. 160. § (2) bek. c) pont]; a testi sértés [Btk. 166. § (4) bek. a) pont és (6) bek. a) pont]; a személyi szabadság megsértése [Btk. 194. § (2) bek. b) pont]; a rágalmazás [Btk. 226. § (2) bek. a) pont]; a jogellenes fogva tartás [Btk. 304. § (2) bek. a) pont]; és az alárendelt megsértése mint katonai bűncselekmény [Btk. 449. § (2) bek. a) pont]. A rasszista motívumot, illetve a sértett egyéb társadalmi csoporthoz tartozása általi motiváltságot a bírói gyakorlat is következetesen aljas indokként értékeli¹², s így a minősített esetek megállapításával megfelelően kifejezi a gyűlölet-bűncselekmények fokozott társadalomra veszélyességét, megteremti a szigorúbb büntetőjogi fellépést. Mindamellet e megoldás – kutatás-módszertani – hátránya, hogy e bűncselekmények kriminológiai, statisztikai, valamint jogszociológiai vizs-

¹⁰ A tanulmányban az új büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) tényállásaira és paragrafusaira hivatkozom; az ettől való eltérést, az 1978. évi büntetőkódexre utalást külön jelzem.

¹¹ Vö. Balogh Lidia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 92. o.

¹² Lásd például BH, 1995. 261.

gálatát az aljas indok mint heterogén gyűjtőfogalom megnehezíti (ha nem ellehetetleníti)¹³, előnye viszont, hogy a Btk.-ban egyébként is elharapódzó kazuisztika ellen hat.

Büntetőjogi értelemben az eddig felsorolt bűncselekményeket *nem sajátképi gyűlölet-bűncselekményeknek* tekinthetjük, figyelemmel arra, hogy léteznek „egyszerű” bűncselekményi párjuk is, azaz akkor is megvalósulna valamilyen más bűncselekmény, ha a jogalkotó és a jogalkalmazó a speciális motívumot semmilyen szinten nem értékelné. A gyűlöletmotívum csak a cselekmény miként minősülését befolyásolja.

Ehhez képest a Btk.-ban olyan törvényi tényállások is találhatók, amelyek önmagában a gyűlölet – valamilyen formájú, *közvetlen* vagy *közvetett* – kifejeződését büntetik; azaz a cselekmény büntetendőségét a gyűlölet ilyen vagy olyan kifejeződésre juttatása alapozza meg. Ez utóbbi cselekményeket nevezhetjük *sajátképi gyűlölet-bűncselekményeknek*, amelyek jellemzően – individuális jogtárgysérelem hiányában – a köznyugalmat sértik. Így az a furcsa különbség mutatkozik a büntetőjogi és a nemzetközi emberi jogi megközelítés között, hogy épp a sajátképi gyűlölet-bűncselekmények azok, amelyek az EBESZ-dokumentum által adott meghatározáson kívül esnek. Ilyen bűncselekmények a *közösség elleni uszítás* (Btk. 332. §), a *nemzeti jelkép megsértése* (Btk. 334. §), valamint az *önkénturalmi jelkép használata* (Btk. 335. §) és a *nemzeti szocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása* (Btk. 333. §). Egyet lehet érteni azzal az állásponttal, amely szerint az ótágú vörös csillag használata, illetve a kommunista rendszer bűnei tagadásának gyűlölet-bűncselekményként való felfogása vitatható.¹⁴ Büntetőjogi szempontból azonban röviden mégis érdemes foglalkozni velük, azon praktikus okból, hogy releváns tényállásaik kísérői lehetnek más gyűlölet-bűncselekményeknek. Így az elhatárolási vizsgálatuk indokolt.

A közösség tagja elleni erőszak¹⁵

A közösség tagja elleni erőszak bűncselekményével kiemelten szükséges foglalkozni, különös tekintettel arra, hogy ez az a tényállás, amelyet bizonyos

¹³ Utasi Judit: i. m. 6. o.; Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 93. o.

¹⁴ Így Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 97. o. 7. lj.

¹⁵ Btk. 216. § (1) Aki más valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt olyan, kihívóan közösséggelenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az

enyhábban büntetendő bűncselekmények (tettleles becsületsértés, kényszerítés) miatti felelősség fokozására és kifejezetten a csoporthoz való tartozás motivumára alapítva vezetett be a jogalkotó.¹⁶ E nem sajátképi, ugyanakkor sui generis gyűlölet-bűncselekmény témánk szempontjából szimbolikus jelentőséget is hordoz. Elmondható, hogy a „*jogalkotó többnyire dinamikusán, a társadalmi változásokat megfelelően követve alakította a büntetőjogi szabályozást, és megfelelő jogi környezetet teremtett a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépéshez*”¹⁷. A bűncselekményi tényállás nem, illetve nem megfelelő alkalmazásáért a jogalkalmazót kell kritikával illetni.¹⁸

A közösség tagja elleni erőszak *jogi tárgya* az emberi méltóság, közelebből annak az aspektusa, hogy az egyén félelem nélkül élhessen meghatározott társadalmi, lakossági csoporthoz tartozása mellett. A bűncselekmény *passzív alanya* az élő személy, aki valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási, illetve lakossági csoporthoz tartozik, vagy az elkövető ilyen csoporthoz tartozónak véli. Azaz a bűncselekmény passzív alanya *bárki lehet*¹⁹, a bűncselekmény létrejötté szempontjából a tettesnek a passzív alannal kapcsolatos tudattartalma a döntő. Ez a szabályozási megoldás is kifejezésre juttatja, hogy az individuumon felül a cselekmény a célba vett közösséget is támadja, hiszen „vélt tartozás” esetén a konkrét sértettnek objektíve nem létezik a csoporthoz kapcsolódó identitása, ellenben a célba vett csoport tagjai a cselekményt ilyen esetben is maguk ellen irányulónak érezhetik. A büntetőjogi vé-

---

adott csoport tagjában riadalmat keltsen, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt bántalmaz, illetve erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszeríti, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a közösség tagja elleni erőszakot

a) fegyveresen,
b) felfegyverkezve,
c) jelentős érdeksérelmet okozva,
d) a sértett sanyargatásával,
e) csoportosan vagy
f) bűnszövetségben követik el.

(4) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

16 Elsőként 1996-ban, az 1978. évi Btk. 174/B §-ába nemzeti, faji, etnikai vagy vallási csoport tagja elleni erőszak elnevezéssel.

17 Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 91. o.

18 Uo.; lásd még részletesen Útasi Judit: i. m.

19 Kis Norbert – Hollán Miklós: i. m. 58. o.

delem nem kötődik állampolgársághoz sem. A nemzetiségi csoportokhoz lásd a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény 1. számú mellékletét. Kiemelendő, hogy a vallási csoporthoz tartozás büntetőjogi védelem nem függ attól, hogy az adott vallási közösséget az aktuális törvényi szabályozás egyháznak tekinti-e (vö. 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról). A lakosság egyes csoportjaihoz tartozóknak tekinthetők a lakosság valamely szempont szerint homogénnek tekinthető, szervezett vagy akár szerveződés nélküli csoportjai [vö. 30/1992. (V. 22.) AB hat.], ezek közül a fogyatékoságot, a nemi identitást és a szexuális irányultságot nevesíti a törvény.

A passzív alanyok felsorolása nyitott jellegű („így különösen”), a törvény csak példákat sorol fel, így releváns lehet akár egy életkori vagy foglalkozási csoport is. Mindazonáltal – az agresszív homofóbia elmúlt időszakbeli, sajnálatos tényreására figyelemmel – szimbolikus jelentősége is van, hogy a szexuális kisebbségeket a Btk. nevesíti. Az Alaptörvény diszkriminációs klauzulája – minden ezzel ellentétes kezdeményezés ellenére – továbbra is megelégszik a szexuális diszkrimináció „egyéb helyzetként” feltüntetésével; ehhez képest a Btk. előrelépést mutat.²⁰

A bűncselekménynek *két, egymástól független alapesete van*, amelyeket a továbbiakban külön indokolt tárgyalni, arra is tekintettel, hogy azok jogtárgyi szempontból is eltérő karakterűek.

A súlyosabb alapeset

A Btk. 216. § (2) bekezdésben foglalt súlyosabb alapeset az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésben garantált diszkriminációtilalom egyik legdurvább megsértése. A korábbi Alkotmány a diszkrimináció tilalmának megsértése kapcsán tartalmazott kifejezett kriminalizációs előírást [70/A § (2) bek.]. A korábbi alkotmányi előírásnak a Büntető Törvénykönyv több rendelkezése és további jogágak számos jogszabálya eleget is tett, ahogy azt az Alkotmánybíróság a 41/2007. (VI. 20.) AB határozatában ki is mondta, s e körben nevesítve is utalt az 1978. évi IV. törvény 174/B §-ára, a hatályos tényállás elődjére. Érdekes módon az Alaptörvény diszkriminációtilalmi klauzulája [XV. cikk (2) bek.] már nem tartalmazza e kriminalizációs kötelezettséget, így az jelenleg kizárólag hazánk nemzetközi jogi kötelezettségeiből fakad.

²⁰ Ráadásul a szexuális orientáció nemcsak a közösség tagja elleni erőszak, hanem a közösség elleni uszítás tényállásában is nevesítve szerepel az új Btk.-ban [332. § c) pont].

A bűncselekmény *elkövetési magatartása* két fordulatból áll. A bántalmazás a sértett testét érintő, támadó fizikai ráhatás, amelyhez elegendő, ha a sértett becsületét sérti (megverés, fellökés), de megvalósítható testi sérülés okozásával is. A második fordulat a kényszerítés (Btk. 195. §) bűncselekményének speciális alakzata. A bűncselekmény befejezett, ha a bántalmazó magatartás megvalósult, illetve ha a sértett a kényszer hatására a kívánt magatartást tanúsítja. Kísérlet esetén a bántalmazásra irányuló magatartás a sértett testét nem éri el, illetve a kényszerítő cselekmény ellenére a sértettől megkívánt magatartás bármi okból elmarad. A bűncselekménynek büntetendő az előkészülete is [(4) bek.].

A közösség tagja elleni erőszak *speciális* a kényszerítéshez és a tetteges becsületsértéshez képest. Mindkét fordulata *konzumálja* a közösség elleni uszítást és a személyi szabadság megsértését. A jelenlegi jogértelmezési gyakorlat mellett *problémát okoz* ugyanakkor a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészület és a közösség elleni uszítás (Btk. 332. §) elhatárolása.²¹ Az uszítás mint elkövetési magatartás 2004 óta létező extrém módon szűk értelmezése (lásd *Az Alaptörvény negyedik módosításának hatása* alcímmel) miatt az erőszakra irányuló előkészülettől szinte alig határolható el. *Különös és abszurd ellentmondást* okoz a bűncselekmények büntetési tételének összevetése is: az egyén támadására közvetlenül irányuló előkészület büntetési tétele enyhébb, mint a köznyugalmat absztrakt módon veszélyeztető közösség elleni uszításé. Ezen, értelmezéssel fel nem oldható jogalkotói hiba miatt – figyelemmel az *in dubio mitius* elvére²² – a közösség tagja elleni erőszak előkészületét megvalósító személy terhére nem lehet megállapítani a közösség elleni uszítást. Így a verbális uszítóval ellentétben az, aki kést is ragad, és az utcára indul a célba vett személyek megtámadására (egyértelműen megvalósítva a közösség tagja elleni erőszak előkészületét), enyhébb büntetési tétel alá esik. A helyzet rendezése sürgős jogalkotói módosítást igényel.

21 Erre hoz példát Utasi Judit: i. m. II. 22–25. o. Az inkriminált terhelt internetes bejegyzés a következő volt: „Mától kedves zsalóvöleik, lehet cigányokat ütni! Ha már egyszer a tisztességes embereket baszogatják ezek a tetvek, és a mi adóinkból tartanak 20 milliós lakodalmat, akkor ennyi elégtétel nekünk is jár! Harcra fel! [...] Szombaton a Hozbor presszóban Magozott Cseresznye koncert! [...] Aki akarja, megbassza a tetveket, aki meg csak fejbe rúgni szeretné, azt is szeretettel várjuk!” Büntetőjogi felelősség megállapítására nem került sor, az ügyészség a közösség tagja elleni erőszak előkészületét nem találta bizonyítottnak, ugyanakkor a közösség elleni izgatás vizsgálata fel sem merült. E kijelentések a helyes minősítés szerint az 1978. évi IV. törvény közösség elleni izgatás tényállást (269. §) valószínűsítik meg.

22 Az elvhez lásd Mészáros Ádám: Jogfilozófia és igazságosság a büntetőjogban. Az *in dubio mitius* elve. Acta Juridica et Politica Publicationes doctorandorum iuridicorum. Tomus IV. Fasc. 1–15. Szeged, 2004, 391–413. o.

Az emberölés mellett a közösség tagja elleni erőszak halmazatban nem állapítható meg, a cselekmény *aljas indokból elkövetett emberölésként* minősül. Ennek oka, hogy a Btk. 160. § (2) bek. c) pontjába foglalt minősítő körülmény *törvényi egységi konstrukció (összefoglalt bűncselekmény)*, amely az életfogytig tartó szabadságvesztés kilátásba helyezésével a halmazati büntetésnél súlyosabb szankció kiszabását teszi lehetővé.

Az aljas indokból elkövetett testi sértés azonban nem tekinthető e vonatkozásban törvényi egységnek, így mind a bántalmazási, mind a kényszerítési fordulattal *valóságos halmazatba kerülnek a testi sértés különböző alakzatai* azzal, hogy a testi sértés egyúttal nem értékelhető aljas indokból elkövettként.²³ Vitatható az az álláspont, amely szerint a bűncselekmény csak az aljas indokból elkövetett könnyű testi sértéshez képest lép előtérbe, ellenben az aljas indokból elkövetett súlyos testi sértéshez, valamint a testi sértés további súlyosabb alakzataihoz képest háttérbe szorul.²⁴ Véleményem szerint a halmazat a testi sértés valamennyi alakzatával (így az életveszélyt vagy halált okozó, legsúlyosabb alakzatokkal) is valóságos. A testi sértés okozása ugyanis túlmutat, többlet tényállási elemet tartalmaz mind a bántalmazási, mind a kényszerítési fordulathoz képest. Az aljas indokból elkövetett súlyos testi sértés büntetési tétele (egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés) megegyezik a közösség tagja elleni erőszak büntetési tételével, így a minősítéshez kapcsolt szankció nem képes kifejezni azt a többletet, amelyet a testi sértést nem feltételező közösség tagja elleni erőszak a tettes speciális motívumára tekintettel tartalmaz. Látszólagos halmazatról csak akkor lehetne beszélni, ha az aljas indokból elkövetett súlyos testi sértés büntetési tétele a halmazati büntetést meghaladná. Ugyanez a helyzet a maradandó fogyatékosságot, súlyos egészségromlást, életveszélyt vagy halált okozó testi sértéssel, ahol a tettes speciális motívumát semmi sem értékeli (tehát *a contrario* következtetés vonható az aljas indokból elkövetett emberöléshez képest). Annak pusztán súlyosító körülményként való figyelembevétele a hatályos szabályozással, a közösség tagja elleni erőszak sui generis bűncselekményi jellegével nem összeegyeztethető. A kényszerítési fordulat kapcsán *a simili* példaként hozható, hogy a testi sértés súlyosabb alakzatai más kényszerítési elemet tartalmazó bűncselekményekkel is valóságos alaki halmazatba kerülnek (például szexuális erőszak, hivatalos személy elleni erőszak, önbíráskodás stb.).

²³ Szintén halmazatot lát megállapíthatónak Belovics Ervin: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: i. m. 230. o.

²⁴ Így Kis Norbert – Hollán Miklós: i. m. 60. o.

A testi sértés szempontjából a sértett sanyargatásával járó minősített eset [Btk. 216. § (3) bek. d) pont] érdemel még említést, amelybe beolvad a sanyargató magatartás körében megvalósított könnyű testi sértés és a súlyos testi sértés is (e vonatkozásban a közösség tagja elleni erőszak minősített esete tekinthető összefoglalt bűncselekménynek). A súlyos testi sértéssel e minősített eset csak akkor kerül halmazatba, ha a sanyargatás a súlyos testi sértéstől elkülönülő magatartással valósul meg.

A kényszerítési fordulat *konzumálja* a lelkiismereti és vallásszabadság megsértését (Btk. 215. §)²⁵, valamint az egyesülési, gyülekezési [...] szabadság megsértését (Btk. 217. §). Egyrészt mindkét bűncselekmény kényszerítési jellegű, erőszakot vagy fenyegetést feltételez, ezért véleményem szerint – a speciális motívum megállapíthatósága esetén – csak a súlyosabb bűncselekményt, a közösség tagja elleni erőszakot kell megállapítani. Ezzel együtt is, a három tényállás egymáshoz való viszonya problematikus, mert például egy vallási gyűlés vagy egy politikai rendezvény erőszakkal történő megakadályozásakor aligha lehet a csoporthoz tartozás motívumát (közösség tagja elleni erőszak) az önrendelkezési jog nevesített sérelméről (például gyülekezési jog megsértése) leválasztani. Sem az automatikus halmazati, sem a konzumpciós megoldás nem megnyugtató, *in dubio mitius* az utóbbit kell választani.

Az enyhébb alapeset

A bűncselekmény (1) bekezdés szerinti alapesete – álláspontom szerint – elsősorban a köznyugalmat sérti (s ezért a kódexbeli elhelyezése is vitatható). E bűncselekmény a garázdaság szabálysértésének (Szabs. tv. 170. §) speciális alakzata, amely nem feltételez erőszakos magatartást. A garázdaság szabálysértését ez esetben a cselekmény motívuma, másnak a lakosság egy adott csoportjához tartozása vagy vélt tartozása miatti elkövetés minősíti fel bűncselekménnyé.

Kiemelendő, hogy az 1978. évi IV. törvény 174/B § (1a) bekezdéséhez képest ennek az alakzatnak *nincs passzív alanya*, nem kell konkrétan meghatározott személy ellen irányulnia; ez is azt támasztja alá, hogy e cselekmény elsődleges jogi tárgya valójában a köznyugalom. A jogalkotó – indokolása szerint – e tényállással az etnikai feszültségeket demonstráló felvonulásokat kívánta büntetni²⁶, a tényállás szövegezése ennél azonban lényegesen széle-

²⁵ Ellentétesen, valóságos halmazatot lát megállapíthatónak Kis Norbert – Hollán Miklós: i. m. 60. o.

²⁶ Ezzel összefüggésben szintén az úgynevezett „lex Gyöngyöspátár” utal Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 92. o.

sebb körben fed le magatartásokat, hiszen eleve nem feltételez szükségképeni többes közreműködést.

E bűncselekmény *absztrakt veszélyeztető jellegű*, a kihívóan közösségtelenes – azaz a társadalmi együttélés alapszabályait tudatosan szembehelyezkedő – magatartásnak nem kell riadalmat keltenie, pusztán alkalmasnak kell arra lennie. Ehhez az adott csoport tagja előtti elkövetés vagy legalábbis annak lehetősége szükséges, hogy e magatartás közvetlen következményeit a csoport tagja észlelheti. E magatartás a jogalkotó által célba vett demonstratív felvonulásokon túl akár egy a lakossági csoporthoz tartozásra utaló, gyalázkodó graffitit elhelyezése is lehet például a csoport egy vagy több tagjának házfalán. Szintúgy tényállásszerű lehet például egy melegfelvonulás ellen spontán szerveződő megmozdulás, ahol a felvonulókat a tettesek magukból kikelve, mutogatva fenyegetik, szidalmazzák, zöldséggel, tojással megdobálják. A tényállás ugyanis *impliciten erőszakos magatartással is megvalósítható* [az erőszakos magatartás fogalmához lásd a Btk. 459. § (1) bek. 4. pontját], ha az erőszakos magatartás nem minősül bántalmazásnak (tehát dolog elleni erőszak, vagy személy elleni erőszakkal való fenyegetés), mert bántalmazás esetében már a (2) bekezdés szerinti súlyosabb alapeset valósul meg. Bár a *garázdaság bűncselekménye* (Btk. 339. §) az erőszakos magatartással látszólag többlet tényállási elemet tartalmaz, ám a *közösség tagja elleni erőszakkal többlet tényállási elemet tartalmaz, ám a közösség tagja elleni erőszakkal többlet tényállási elemet tartalmaz, ám a közösség tagja elleni erőszakkal többlet tényállási elemet tartalmaz* (Btk. 339. §) az erőszakos magatartással látszólag többlet tényállási elemet tartalmaz, ám a közösség tagja elleni erőszakkal többlet tényállási elemet tartalmaz, ám a közösség tagja elleni erőszakkal többlet tényállási elemet tartalmaz. Nem elfogadható minősítési eredményre vezetne az, ha a Btk. 216. § (1) bekezdéséhez képest többletet, erőszakos magatartást megvalósító személyt enyhébben lenne büntetendő (*argumentum a minore ad maius*). Így ezt az elhatárolási kérdést a garázdaság szubszidiaritása alapján kell megoldani és a közösség tagja elleni erőszak (1) bekezdés szerinti alapesetét megállapítani. Igaz ez a garázdaság súlyosabban minősülő eseteire is, amelyek a közösség tagja elleni erőszak minősített eseteihez képest szintén szubszidiáriusak.

Mindezek fényében, gyakorlati jelentőségére is tekintettel ki kell emelni, hogy a demonstrálók vagy felvonulók tojással, zöldséggel való megdobása a Btk. 216. § (1) vagy (3) bekezdése szerint közösség tagja elleni erőszakkal minősül, amellyel mind a tetteles becsületsértés, mind a garázdaság alap- vagy csoportosan elkövetett minősített esete látszólagos halmazatban áll. A kérdés különös jelentőségét adja a melegfelvonulások kapcsán régebben előállt – egyébként helyes felfogás szerint nem is létező – jogértelmezési probléma, amelynek a kiindulópontja a PKKB-nak az a döntése volt, amely szerint a felvonuló melegeket tojással megdobáló „kvázi ellentüntetők” a társadalomra veszélyességben való tévedésre alappal hivatkozhatnak, amikor

azt állítják, hogy a véleményszabadságukat gyakorolják a tojásdobálással.²⁷ A nagy visszhangra tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a BK 71. véleményében rögzítette a tettleges becületsértés és a garázdaság tényállásainak megfelelő értelmezését (figyelemmel a tojásdobálásra is), majd az esetre figyelemmel még a jogalkotó is szükségét látta a garázdaság 1978. évi Btk.-beli tényállását a 2008. évi LXXIX. törvényben egy megfelelő értelmező rendelkezéssel kiegészíteni [Btk. 271. § (5) bek.]. Ez az értelmező rendelkezés aztán generális jelleggel átkerült a Btk. Záró Részébe [Btk. 459. § (1) bek. 4. pont]. A helyes minősítés 2008-ban is garázdaság lett volna, de lege lata pedig egyértelműen közösség tagja elleni erőszaknak minősül az ilyen cselekmény.

Az *előkészület* az (1) bekezdéssel összefüggésben is büntetendő, ami *alkotmányossági aggályokat is felvet*. Egy szabálysértésből a tettesi motívum alapján felminősített, nem szükségképpen erőszakos cselekmény előkészületének büntetendősége meglehetősen aránytalan, az ultima ratio elvével²⁸ aligha összeegyeztethető. Különösen problematikus, hogy az előkészületi alakzat nem differenciált, és az enyhébb alapeset előkészületéhez a súlyosabb alapesethez kapcsolódó előkészülettel azonos büntetési tételt fűz. E helyzet kimutatható jogalkotási hibára vezethető vissza. Az enyhébb alapeset elődjét a 2011. évi XL. törvény iktatta be az 1978. évi Btk. 174/B § (1a) bekezdésébe. Az előkészület azonban már korábban is büntetendő volt, és a jogalkotó nem foglalkozott azzal, hogy a *korábbi állapothoz képest a tényállás szerkezetét megbontotta*, s hogy ez a (3) bekezdésben foglalt előkészületi rendelkezés is hatással lehet. Az új Btk. kodifikálása kiváló alkalom lett volna e hiba korrigálására, s a kodifikátorok eredetileg dekriminalizálni akarták az előkészületet, de végül a civil szervezetek nyomására a jogalkotó elállt ettől az elképzelésétől.²⁹ Kompromisszumos megoldást jelenthetett volna, ha a súlyosabb alapeset előkészülete – az 1978. évi Btk.-ban az enyhébb alapeset beiktatását megelőző állapottal azonosan – büntetendő marad, míg az enyhébb alapesetét büntetlen.

Ugyanígy kritikával kell illetni, hogy a Btk. 216. § (3) bekezdése oly módon épül rá mindkét alapesetre, hogy azok súlya között a minősített tényállás

²⁷ A döntésről sajtóhír tudósít: Kovács Áron: A Legfelsőbb Bíróság szerint büntethető a tojásdobálás. [origo], 2008. szeptember 30. <http://www.origo.hu/itthon/20080930-buncselekmény-lehet-a-tojasdobalas-mondta-ki-a-legfelsobb-birosag.html> ; Fekete Gy. Attila: Tojásdobálás: záporozó bírálatok. [Nol.hu](http://nol.hu/archivum/archiv-498423), 2008. július 10. <http://nol.hu/archivum/archiv-498423>

²⁸ Az elvhez részletesen lásd Karsai Krisztina: Az ultima ratio elvről – másképpen. In: Juhász Zsuzsanna – Nagy Ferenc – Fantoly Zsanett (szerk.): Sapientia sat. Ünnepi kötet dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2012, 253–260. o.

²⁹ A civil szervezetek érveit ismerteti Balogh Lídia – Dinók Henriett – Pap András László: i. m. 93. o.

nem különböztet eltérő büntetési tételekkel, így *súlyos aránytalanságot* hoz létre. Ez a kodifikációs hiba – az imént említett szerkezeti okból – az 1978. évi IV. törvényben is fennállt, sajnálatos módon a jogalkotó ezt sem javította ki az új Btk.-ban. Az (1) bekezdés szerinti alapesetekre épülve egyes minősítő körülmények nem is értelmezhetők (például sértett sanyargatása, jelentős érdeksérelem). Súlyos hiba továbbá, hogy a jogalkotó eredeti, az indokolásban kifejtett elképzelése – azazhogy az első alapesettel *a megfélemlítő felvonulásokat* büntesse – *automatikusan* minősített esetet, azaz *csopartos elkövetést* idéz elő. Álláspontom szerint a minősített eset miatti büntetés kiszabása során törekedni kell a két alapeset közötti éles különbségtételre, az első alapesetre épülés esetén szükség szerint az enyhítő szakasz alkalmazására (Btk. 82. §).

Újabb alkotmányossági fejlemények a sajtóképi gyűlölet-bűncselekmények terén

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a köznyugalom elleni, *sajtóképi* gyűlölet-bűncselekmények körül „forrásban volt az alkotmányosság” az elmúlt időszakban. Alkotmánybírószági határozatok foglalkoztak az önkényuralmi jelképek és a nemzetiszocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása bűncselekmények törvényi tényállásaival, valamint az Alaptörvény negyedik módosítása nem jelentéktelen módon érintette a véleményszabadság alkotmányos alapjogára vonatkozó szabályozást; a véleményszabadság e bűncselekményekkel kollidáló alapjog és a törvényi tényállásokban kriminalizált véleménynyilvánítás alkotmányos korlátja.

Az Alaptörvény negyedik módosításának hatása

Az Alaptörvény negyedik módosítása 2013. április 1-jei hatállyal – a jogállami alkotmányosság időszakában először – *a véleményszabadság alapjogának nevesített külső korlátait* kodifikálta. A IX. cikk (4) bekezdése szerint „*a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére*”. Az (5) bekezdés pedig kimondja, hogy „*a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.*”

Az Alkotmány alapjog-korlátozási klauzulája [8. § (2) bek.], valamint a véleményszabadságot deklaráló 61. §-a az alapjog korlátait jelentő, alkotmányosan elfogadott okokat egyáltalán nem nevesített.³⁰ Így az Alkotmánybíróságnak a szükségességi–arányossági teszt véleményszabadságra való specifikálásával – némi túlzással – gyakorlatilag a „semmből kellett megszülnie” a véleményszabadság alkotmányosan elfogadható korlátait. A büntetőjogi korlátok alkotmányjogi értékelése, lefektetése során az alkotmánybírói gyakorlat számos ellentmondást is szült.³¹ A kiindulópontot jelentő, a közösség elleni izgatás (1978. évi Btk. 269. §) tényállását felülvizsgáló 30/1992. (V. 26.) AB határozatot követően számos jogirodalmi munka részletesen foglalkozott a közösség elleni izgatás szabályozásának és gyakorlatának anomáliáival³², vagy éppen az AB által lefektetett véleményszabadság-korlátozási elveknek az átértelmezésével és a jelkép-határozatok által teremtett ellentmondásokkal.³³

A kialakult ellentmondásos helyzetben új alapokat teremt az Alaptörvény negyedik módosítása, és egyben lehetőséget is adhat arra, hogy az Alkotmánybíróság új és – remélhetőleg – ellentmondásoktól mentes alapokra helyezze a véleményszabadság büntetőjogi korlátaival szemben támasztott alkotmányossági mércéket. Az új alaptörvényi rendelkezések hatálybalépése után született a 16/2013. (VI. 20.) AB határozat, amely alkotmányosnak ítélte az 1978. évi Btk. 269/C §-ában (és így de facto a hatályos Btk. 333. §-ában) foglalt *nenzetiszo-*

30 Az alapjog-korlátozási klauzulához részletesen lásd Gárdos-Orosz Fruzsina: 8. §: Alapjogok korlátozása. In: Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja. Századvég Kiadó, Budapest, 2009

31 Az Alkotmány hatályban voltának időszakában hozott AB-határozatok közül lásd: 30/1992. (V. 26.) AB hat.; 36/1994. (VI. 24.) AB hat.; 1233/B/1995. AB hat.; 21/1996. (V. 17.) AB hat.; 12/1999. (V. 21.) AB hat.; 13/2000. (V. 12.) AB hat.; 14/2000. (V. 12.) AB hat.; 18/2000. (VI. 6.) AB hat.; 18/2004. (V. 25.) AB hat.; 34/2004. (IX. 28.) AB hat.; 1154/B/2005. AB hat.; 20/2006. (V. 31.) AB hat. és 95/2008. (VII. 3.) AB hat.

32 Messze a teljesség igénye nélkül: Vaskuti András: A közösség elleni izgatás bírói gyakorlata. In: Ligeti Katalin (szerk.): Ünnepi kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára. Budapest, 2005, 185–205. o.; Polt Péter: A közösség elleni izgatás egyes jogalkotási és jogalkalmazási kérdései. In: Ligeti Katalin (szerk.): Uo. 167–183. o.; Hornyák Szabolcs: A véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó büncselekmények alakulása a rendszerváltozástól napjainkig. In: Hornyák Szabolcs – Gál István László (szerk.): Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére. Pécs, 2006, 109–110. o.; Bárándy Gergely: A gyűlöletbeszéd Magyarországon. Budapest, 2010; Koltay András: 61. § A véleménynyilvánítás szabadsága. In: Jakab András (szerk.): i. m. 2250–2251. o.

33 Bárándy Gergely – Berta Aliz: Önkényuralmi jelképek és gyalázkodás. Rendészeti Szemle, 2010/2., 65. o.; Koltay András: A vörös csillag Európában. A Vajnai-ügy. Az Európai Emberi Jogi Bíróság ítélete a vörös csillag viselésének büntetethezességéről. Jogesetek Magyarzata, 2010/1., 82. o.; Sólyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 476. o.; Sajó András: A szólásszabadság kézikönyve. KJK, Budapest, 2005, 172. o.; Hornyák Szabolcs – Gál István László (szerk.): i. m. 108. o.

cialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása törvényi tényállását. A büntetőjogi korlátozás elfogadhatóságának indokai között szerepel az Alaptörvény IX. cikk (4) és (5) bekezdésére, az újonnan kodifikált korlátozási okokra való hivatkozás.³⁴ Ezen alaptörvényi rendelkezések felhívása azért is figyelemre méltó, mert eloszlatja azokat az esetleges kételyeket, amelyeket a korlátozás büntetőjogi eszközeivel kapcsolatosan a negyedik módosítás indokolása ébreszthet. Az indokolás ugyanis a gyűlölködő magatartások polgári jogi eszközökkel történő szankcionálási alapjának megteremtéséről ír. A hivatkozott AB-döntés azonban nem hagy kétséget afelől, hogy a nevesített korlátozási okok a büntetőjogi szankcionálás alkotmányos alapját is jelenthetik.

Mindez azért is érdekes, mert a módosítás lehetőséget teremthet a bírói és az alkotmánybírói gyakorlat által alkalmazhatatlanná tett tényállás, a *közösség elleni (izgatás) uszítás* (Btk. 332. §) bűncselekményének jogalkalmazói felélesztésére.³⁵ A törvényi tényállás de facto nem alkalmazásának sajnálatos bizonyítéka, hogy amíg a közbeszéd és a mindennapi politikai diskurzus hemzseg a gyűlöletbeszédétől, addig 2008 és 2010 között, három év alatt mindössze két jogerős elítélés született e bűncselekmény miatt.³⁶ A sorozatos bírói felmentések miatt az ügyészség gyakorlatilag „leszokott” arról, hogy vádat emeljen, jellemzően bűncselekmény hiányára hivatkozással szüntette meg a nyomozásokat.³⁷ A közösség elleni uszítás tényállásába tehát először újból a vádhatóságnak kell „életet lehelnie”, az új alaptörvényi rendelkezés ugyanis felülírja az eddig iránymutató alkotmánybírói gyakorlatot, lényegében megteremti a büntetőjogi beavatkozás alkotmányos alapját. Így az Alaptörvény IX. cikk (4) és (5) bekezdéseinek a Btk. 332. §-a mögé tételével újból meg lehetne állapítani a bűncselekményt. Ha ilyen módon aztán jogerős bűnszító ítéletek születnének, akkor előbb-utóbb – alkotmányjogi panasz útján – az Alkotmánybíróság is abba a helyzetbe kerülhetne, hogy újonnan, elvi éllel állást foglaljon a gyűlöltre uszítás elkövetési magatartásának alkotmányos tartalmáról, és új alkotmányos követelményt fogalmazzon meg a büntetőjog-gyakorlat számára. Az első lépés azonban az ügyészség: az

³⁴ Lásd a határozat (54) és (55) bekezdését.

³⁵ Az 1978. évi IV. törvény 269. §-ában foglalt közösség elleni izgatás alkotmányjogi és büntetőjog-dogmatikai kiürítésének folyamatához lásd Szomora Zsolt: Az alkotmánykonform normaértelmezés és a büntetőjog – problémafelvetés. In: Juhász Zsuzsanna – Nagy Ferenc – Fantoly Zsanett (szerk.): i. m. 463–465. o.

³⁶ Az eseteket ismerteti Utasi Judit: i. m. 28–34. o.

³⁷ E jelenséggel kapcsolatosan egészen extrém, Zyklon B gázzal és auschwitzi vonattal fenyegetőző példát említi Zentai Ágnes: Véleményszabadságtól a Molotov-koktélokig avagy a „clear and present danger” és az önrendelkezési jog szomorú története. Rendészeti Szemle, 2010/2., 62. o.

olyan gyűlöletre uszító cselekmények miatt, amelyeket korábban nem tekintettek bűncselekménynek, 2013. április 1. után *vádat kell(ene) emelni*.

*Az önkényuralmi jelképek
alkotmányjogi hányattásának újabb epizódja*

Amíg az 1978. évi Btk. 269/B §-ában foglalt önkényuralmi jelképek használata törvényi tényállását a 14/2000. (V. 12.) AB határozat alkotmányosnak találta, addig ugyanezt a tényállást a 4/2013. (II. 21.) AB határozat – elsődlegesen a tényállás határozatlanságára és a jogbiztonság sérelmére hivatkozással – megsemmisítette.³⁸ A két határozat között eltelt időben az Emberi Jogok Európai Bírósága a Vajnai-ügyben³⁹ a római egyezményrel össze nem egyeztethetőnek minősítette, hogy az ötágú vörös csillag viselését a magyar bíróságok akkor is szankcionálják, ha ahhoz nem kapcsolódik diktatórikus eszmék terjesztésének célzata.⁴⁰

Az Alkotmánybíróság a célzatnak a törvényi tényállásba értelmezését alkotmányos követelményként nem fogalmazta meg, helyette pro futuro, 2013. április 30-i hatállyal a tényállást megsemmisítette. Erre reagálva, a jogalkotó a Btk. 335. §-ába egy *új elkövetési módot* iktatott be, e szerint a tényállásban taxált jelképek használata csak akkor büntetendő, ha az „*a köznyugalom megzavarására alkalmas – különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon*” történik.⁴¹ Az új elkövetési mód valódi fogódzót sajnos nem nagyon ad a jogalkalmazás kezébe annak eldöntéséhez, hogy az absztrakt veszélyeztető tényállás alkalmazási körét hogyan szűkítse. Ehhez véleményem szerint a legjobb – és a nemzetközi jogi követelményeket egyúttal kielégítő – megoldás továbbra is az, ha a joggyakorlat a jövőben a tényállási elem mögé a strasbourgi döntést hívja segítségül, és *az önkényuralmi jelképek használatát kizárólag akkor tekinti tényállásszerűnek, ha az diktatórikus propagandacélzattal történik*. E célzat maga az, ami miatt a cselekmény alkalmas lehet a köznyugalom megzavarására.⁴²

³⁸ A határozat még az Alaptörvény negyedik módosítása előtt született, így abban elvileg sem merülhetett volna fel a IX. cikk (4)–(5) bekezdésére való hivatkozás.

³⁹ 2008. 07. 08 – 33629/06. (Vajnai v. Hungary).

⁴⁰ A kérdéshez részletesen lásd: Koltay András: i. m.; Hornyák Szabolcs: Az önkényuralmi jelképek használatának büntethetőségéről. Bűntügyi Szemle, 2010/1., 17–28. o.; Szomora Zsolt: i. m. 465–466. o.

⁴¹ S ez az elkövetési mód került már az 1978. évi IV. törvény 269/B §-ába is, az 1978. évi Btk. hatályban voltak utolsó hónapjaira.

⁴² Vitatni szükséges Tóth J. Zoltán álláspontját [Az önkényuralmi jelképek használata mint a véleménynyilvánítási szabadság korlátja? A 4/2013. AB határozat előzményei, indokai és következményei, va-

Rövid összegzés

A gyűlölet-bűncselekmények (külön is kiemelten a közösség tagja elleni erőszak és a közösség elleni izgatás) hazai jogalkotási és joggyakorlati pályafutása két – egymásból fakadó – kórképre is szemléletes példaként szolgál. Egyrészt mutatja, hogy az egyébként megfelelő büntetőtörvényi szabályozás a cselekmény megfelelő szankcionálására elégtelennek bizonyul, ha a joggyakorlat nem vesz tudomást a törvényi tényállásról (lásd közösség tagja elleni erőszak), vagy az alkotmánybíróági és büntetőbíróági gyakorlat kiüresíti azt (lásd közösség elleni izgatás). Ebből pedig szorosan következik, hogy a jogalkotó a nem megfelelő jogalkalmazás által előidézett büntetendőségi hézagok betöltésére ismét jogalkotásba kezd, ami adott esetben adekvát is lehet (lásd az erőszakos magatartás legáldefiníciója), vagy éppen új, de vitatható tényállások kodifikálásához vezet (lásd a közösség tagja elleni erőszak újabb, enyhébb alapesetét, amelynek megalkotása gyakorlatilag szükségtelen lett volna, ha a joggyakorlat a közösség elleni izgatás tényállását megfelelően alkalmazza).

A gyűlölet-bűncselekmények hazai büntetőjogi helyzete kísértetiesen hasonlít például a családi erőszak büntetőjogi helyzetéhez abban, hogy egy káros társadalmi jelenség visszaszorításához az *anyagi büntetőjogi szabályok mit sem érnek, ha azokat nem vagy nem megfelelően alkalmazzák*. Ilyen helyzetekből pedig – véleményem szerint – az új, *jelenségspecifikus tényállások alkotása sem jelent feltétlenül kiutat*, sőt, a jogértelmezési nehézségeket csak fokozhatja.

---

lamint az új Btk.-szabályozás pozitívumai és fogyatékoságai. Jogelméleti Szemle, 2013/2., 20–21. o.], aki szerint az új tényállási elem a sértő szó használata miatt sértő eredményt takarna, s hogy a bűncselekmény ezáltal eredmény-bűncselekménnyé vált. Az emberi méltóság sérelme valójában a jogtárgysérelem nevesítése, és nem tekinthető olyan, az elkövetési magatartással összefüggésben keletkező *külvilági változásnak*, amely a büntetőjogi dogmatikában eredményt jelent. A köznyugalom megzavarására alkalmasság törvényi példája az *elkövetési módot konkretizálja*, a bűncselekmény továbbra is absztrakt veszélyeztető jellegű marad.